

ANU
PATRAKKA
ARVOTON

Helsingissä Kustannusosakeyhtiö Otava

Tämän teoksen kirjoittamiseen on saatu tukea
Suomen Kirjailijaliitolta.

Copyright © Anu Patrakka 2023 ja Kustannusosakeyhtiö Otava

ISBN 978-951-1-45335-2

OTAVA
KIRJAPAINO
Keuruu 2023

Prologi

Kun nyt jälkikäteen ajattelen tekojani, on vaikea uskoa, että olen niihin syyppää. Haluaisin väittää, että joku muu teki ne, joku, jota ei ole enää olemassa. Äärimmäisyyteen eksyessään sokeutuu, ei näe todellisuutta tai se vääristyy. Itselleen ei voi kuitenkaan kääntää selkäänsä.

Peräännyin Sen luota, kunnes törmäsin johonkin. Käännyin ja laskin tiskipöydälle käteni, niitä kihelmöi. Huohotin, halusin huuata, mutta suusta pääsi vain surkea parahdus.

Suljin silmät ja avasin ne taas, katsoin ikkunasta toiseen maailmaan, josta minut oli suljettu ulos. Auringon säteet siivilöityivät plataanipuun paljaiden oksien läpi, nurmikonlängillä hyppi kottarainen. Pihaa kiertävä muuri on liian matala, tajusin yhtäkkiä. Näin kadulla kulkijat ja he olisivat nähneet minut.

Tiskialtaassa lojui lihaveitsi, jolla kotiin tultuani olin leikannut palan *chouriço*a sämpylän väliin. Veitsen vieressä oli viinilasi, lasin pohjalla tummanpunainen tilkka. Pöydällä puoliksi tyhjä pullo.

Käännyin vaikken olisi halunnut. Se makasi lattialla, eteiseen vievän oven tukkeena. Lähestyin Sitä, tönäisin Sitä jalallani kuin peläten Sen heräävän henkiin. Se ei hievahtanut. Tartuin Sitä kainaloista ja kiskaisin. Liian painava, liian pitkä matka. Suoristin selkäni ja mietin.

Livahdin ulos autokatokseen, kaivelin sinne kasattuja rojuja. Muistin nähneeni jossain sahan, ja lopulta löysin sen hautautu-

neena tyhjien perunasäkkien alle. Miksi nekin oli säästetty? Liikaa kaikkea turhaa.

Keräsin mukaani sen mitä tulisin tarvitsemaan. Keskellä pihaa seisahduin auringon loisteeseen. Kunpa olisin voinut jäädä siihen ja sulaa kuin pöydälle tipahtanut suolakide, joka pyyhkäistään huolettomasti pois.

Palasin sisälle, enkä hetkeen nähnyt mitään. Tältäkö tuntui joutua pimeyden ytimeen? Kuin olisi ollut painottomassa tilassa ilman suuntaa ylös tai alas. Kun silmät sopeutuivat, varjoista rakentui seinä ja kaappeja ja huonekaluja.

Se lojui yhä lattialla.

Purin rullasta muovisäkkejä, levitin ne lattialle, teippasin saumakohtat ja siten kokoamani laajan mustan alustan kiinni kaakelilattiaan. Työnsin ruokapöytää loitommalle, siirsin lähimmät tuolit kauemmas. Tein kaiken kuin olisin harjoitellut sitä monet kerrat. Toimin automaattisesti enkä jäänyt miettimään. Jos olisin pysähtynyt, en olisi voinut jatkaa.

Raivatessani keittiöön tilaa pohdin, onko ihmisen iho sitkeää, kuten kanan. Monet kerrat olen paloitellut kokonaista broileria, tarkoitusta varten suunnitellut järeät voimasakset rouskauttavat luut poikki, mutteivät saa leikattua nahkaa. Siksi otin leikkuveitsen tiskialtaasta, kokeilin terää peukalonkynttä vasten ja kaihoin laatikosta keittokauhojen, paistolastojen ja vispilöiden seasta teroituspaukon. Ääni, jonka se sai aikaan kun vetelin sitä edestakaisin veitsen terää vasten, oli irvokas. Kuin olisin ollut ryhtymässä viipaloimaan lampaanpaistia pääsiäisenä vieraiden odottaessa vesi kielellä ja aterimet valmiiksi kätösissään.

Join loput viinipullosta.

Kun palasin Sen luo, Se oli yhä lämmin kuin elävä ihminen. Laitoin käteni Sen rinnan päälle ja tunsin, miten elämän rippeet haihtuivat Siitä.

Ehkä hän uskoi jälleensyntymiseen, mutten tiedä millaisena hän kuvitteli palaavansa takaisin maan päälle, jos sille edes ehti ajatusta uhrata. Varpunen, sammakko, mato vai rotta. Arvotonta elämää seuraa korkeintaan toinen samanlainen.

Huomasin Sen kädessä sormuksen. Kultainen, siinä oli sine-tintapainen ja verenpunainen kivi, rubiini. Irrotin sen sormesta ja työnsin taskuuni.

Tartuin Sitä kainaloista ja raahasin Sen muovin päälle. Otin pois kuluneet ja likaiset lenkkarit ja tungin ne roskapussiin. Polvistuin Sen viereen. Kasvot näyttivät levollisilta. Tunsin olevani elämänryöstäjä, mutta kovetin itseni ja palautin mieleeni, että hän olisi nylkenyt minut. Hoin itselleni, että minä vain puolustin kaikkea mikä minulle kuului, kunnes tunsin uskovani siihen.

Ulkoa kuului ohi ajavan auton ääni, kauempana, siellä toisessa maailmassa, ujelsi ambulanssin sireeni. Kun jääkaappi tärähti ja päästi kurluttavan äänen kompressorin kytkeytyessä pois päältä, säikähdin ja säpsähdin. Hetken mietin, tulisiko loppuelämäni olemaan sellaista. Pelkäämistä.

Sidoin pyyhkeen suuni ja nenäni peitoksi. Otin kiinni Sen päästä ja tartuin sahaan. Sen silmät rävähtivät auki ja Se nosti kättään. Hamusin käteeni veitsen ja iskin. Se korahti kerran.

Haukoin henkeä, nyt tiesin miltä tuntuu kalasta kun se kiskotaan verkoilla merestä. Pyyhkäisin kämmenselällä tulvivia silmiäni. Olin sokea.

I OSA

Aran

1.

Tumma raato erottui rujona vasten valkeaa hiekkaa. Aallot kurottivat sitä kohti, samat, jotka olivat sen mukanaan tuoneetkin. Pieviä roskia, pulloja ilman postia, kookkaita ajopuiden runkoja lojui ympäriinsä; sotkuisia kalaverkkoja, menehtyneitä mereneläviä, joiden kimpussa hääri kärpäsiä. Nousuvesi kuljetti rannalle kaikenlaista, ja kun meri lähti vetäytymään loitommalle, se hylkäsi tuomisensa ja jätti aurinkoon kuivumaan.

Emilia Karivaara siristi silmiään ja yritti saada selvää minkä olion raadosta oli kyse. Hän tarpoi sitä kohti upottavassa hiekassa. Helmikuun loppupuolen päivät olivat parhaimmillaan kirkkaan aurinkoisia ja suojapaikoissa lämpimiä, mutta Atlantilta puhaltava kylmä tuuli muistutti, että elettiin yhä talvea. Emilia nosti untuvatakin hupun suojaamaan päätä viimalta, vaaleat hiussuortuvat karkailivat kasvoille.

Lähempänä vesirajaa hiekka oli tiivistä ja märkää eikä se solahtanut enää sisälle kenkiin. Emilia lähestyi rannalle ajautunutta ruhoa uteliaana. Se veti häntä puoleensa. Saattoiko se olla hai? Hän oli kerran nuorena nähnyt kuolleen hain englantilaisen pikkukaupungin rannalla, otus oli repinyt riekaleiksi kalastajan pyydyksen, ja raadon vieressä oli pahvirasia ohikulkijoiden lahjoituksia varten. Kielikurssilla ollut Emilia ei voinut käsittää, ettei jollain ollut varaa ostaa yhtä kalaverkkoa. Miten niin vähissä varoissa oleva ihminen maksoi asumisensa ja syömisensä?

Emilia tutki hetken turvonnutta raukkaa ja totesi sen delfiniksi. Ehkä sekin oli jäänyt kalastajien pyydykseen ja hukkunut. Meressä asuva eläinkin saattoi tukehtua veteen, ikään kuin se olisi viettänyt koko elämänsä väärässä paikassa. Ja silti, kuivallakaan maalla se ei olisi selvinnyt. Oliko kyseessä virhe vai kesken jäänyt kehitys lajien evoluutiossa?

Emilia jätti kuolleen nisäkkään taakseen ja suuntasi ylemmäs, hän kävi istumaan ajopuun rungolle kuten oli monet kerrat tehnyt marja- tai sieniretkillä levähtäessään kaadetun puun kannolla. Maisema oli Atlantin rannalla täysin erilainen kuin suomalaisessa metsässä. Avarampi, valoisampi. Länteen päin pelkkää aavaa merta, Emilian takana pikkukaupunki kahviloineen ja kauppoineen. Rannan tuntumassa muuri ympäröi kaunispiirteistä autiotaloa, jossa oli romanttinen kapea torni. Rakennuksen katossa oli isoja reikiä ja osa ikkunalaseista puuttui, suolainen meri-ilma oli syönyt seinistä maalit. Kauempana dyynien päällä erotui pari pyöreää tuulimyllyä. Niiden siipien lavat olivat paljaat, ilman kangasta, ne olivat juuttuneet paikoilleen, kuten ihmisillekin joskus kävi.

Ja kaiken yllä oli sininen taivas. Häikäisevä ja samalla läpi-kuultava, helmikuisen auringon valkaisu.

Emilia varjosti silmiä kädellään ja tirkisteli tuulimyllyjen suuntaan. Niitä hän oli tullut Apúlian rannalle katsomaan, kun oli nähnyt kuvan niistä netissä. Vanhoihin myllyihin oli tehty minikokoisia, ehkä pelkän tuvan ja yläkerrassa olevan huoneen käsittäviä loma-asuntoja. Mahtoiko niissä olla edes vessoja? Entä pitikö pesulla käydä meressä, vai ulkona paljussa, josta vesi kipattaisiin hietikolle? Tuulimyllyt kiehtoivat Emiliaa ja hän leikitteli ajatuksella että voisi asua sellaisessa, mutta haave oli yksi niistä joita ei ollut tarpeen toteuttaa. Hän oli siihen liian käytännöllinen, liian mukavuudenhaluinen. Liian suomalainen.

Emilia kiristi kaulahuivia tiukemmalle. Kylmyys oli erilaista kuin Suomessa. Se oli kosteampaa, koleus tuntui sorminivelissä epämääräisenä särkynä. Hän ei ollut koskaan palellut niin paljon kuin sinä talvena Portossa. Asunnossa oli jonkinlainen lämmitys, mutta vaikutti siltä ettei rakennuksessa ollut lämpöeristystä. Portugaliiin tullessaan Emilia oli kuvitellut että talvi olisi leuto ja lyhyt ja ettei taloissa ollut lämmitystä, koska sitä ei tarvittu. Oli silti luksusta, että hänen työpäivänsä päättyivät niin aikaisin, että hän ehti tehdä kävelylenkin päivänvalossa. Suomessa se oli talvisin mahdotonta.

Täytettyään neljäkymmentä vuotta Emilia oli tullut siihen tulokseen, että elämässä oli oltava jotain muutakin kuin puuduttava bussimatka töihin, toimistolla kärvistely ja paluu kotiin, jossa kukaan ei häntä odottanut. Hän oli aikaa sitten luopunut toivosta löytää kumppania. Ei ollut olemassa miestä, joka häntä olisi säväyttänyt ja jossa hän olisi saanut aikaan vastaavan reaktion. Yhtälö oli mahdoton. Emilia tiesi olevansa turhan vaativa ja odottavansa liikoja. Toisaalta miksi hänen olisi pitänyt tyytyä ihmiseen, joka ei saanut sydäntä läpättämään ja polvia notkahtamaan? Emilia ei ollut valmis tekemään kompromisseja. Ne olivat keskinertaisia varten. Sellaisia, jotka ajahtivat läpi elämän pohtimatta koskaan avaruuden äärettömyyttä tai sitä, oliko metsillä tai autioilla sielu.

Satunnainen selailu internetissä oli tuonut vastaan työpaikan Portossa. Kyse oli tietokoneen välityksellä tehtävästä asiakaspalvelutyöstä Suomeen, kielitaitovaatimuksena ainoastaan suomi ja englantia. Työnantaja kustantaisi lennot ja järjestäisi jaetun asunnon. Palkka oli vähemmän kuin puolet siitä mitä Emilia sai Suomessa it-asiiantuntijana, mutta menotkin olisivat pienemmät.

Ajatus elämästä etelän maassa kajasti Emilian mielessä houkuttelevana ja hohdokkaana. Ainakin vuoden tai pari hän voi-

si olla ulkomailla ja katsoa sen jälkeen mitä alkaisi tehdä isona. Emiliasta tuntui ettei hän ollut vielä löytänyt paikkaansa, ja että jos hän ei tekisi irtiottoa nyt, hän ei tekisi sitä koskaan.

Emilia oli laittanut hakemuksen saman tien ja saanut työtarjouksen. Vasta sen jälkeen hän alkoi ajatella mitä oli tekemässä ja oli vähällä perua koko hankkeen. Hän ei ollut koskaan käynyt edes lomamatkalla yksin, miten hän kuvitteli selviävänsä omin päin vieraassa maassa ja suurkaupungissa? Lopulta hän oli kuitenkin tehnyt päätöksensä, jota vauhditti se, että hänen samoissa tehtävissä toimiva kolmekymppinen työtoverinsa nimitettiin tiimipäälliköksi ja samalla hänen uudeksi esimiehekseen. Sitä oli mahdoton sulattaa.

Monet Emilian ystäväistä ja sukulaisista pitivät lähtöratkaisua rohkeana. Jotkut ehkä järjettömänä, mutta sitä he eivät sanoneet ääneen kuten eivät sitäkään, että he kenties odottivat hänen palaavan maitojunalla vuoden tai parin sisällä.

Emilia ei ollut koskaan repäissyt kunnolla, ei ennen tätä, hän oli elänyt hiljaista ja suojattua elämää kuin myyrä maan alla.

Muutaman ensimmäisen kuukauden jälkeen hänen oli pakko myöntää itselleen, ettei hän ollut miettinyt kaikkea loppuun asti. Hän jakoi asunnon vastaavaa työtä tekevän nuoren tytön kanssa, mutta heillä ei ollut muuta yhteistä kuin kansallisuus. Kumpikin tuli ja meni omia aikojaan, joskus he kohtasivat keittiössä tai kylpyhuoneen ovella ja toivottivat toisilleen hyvää huomenta tai hyvää yötä kuin täysin vieraat. Ikäero muodosti heidän välilleen kuilun, jota kummallakaan ei ollut intoa yrittää ylittää.

Emilia oli yksinäinen.

Hän oli ottanut tavaksi käydä viikonloppuisin tutustumassa lähiseutuun. Nytkin hän oli vuokrannut auton ja lähtenyt sunnuntaiaamuna ajamaan päämääränään Apúlian ranta ja tuulimyllyt viisikymmentä kilometriä Portosta pohjoiseen. Mat-

kan varrelle osui kaupunkeja ja kalastajakylä, Emilia oli jo aiemmin käynyt parissa paikassa ihastelemassa rantahietikolle vedettyjä kalastajaveneitä ja antiikkimarkkinoita plataanipuiden katveessa. Nähtävää olisi riittänyt vaikka viikon jokaiselle päivälle.

Ulapalle katsellessaan ja meren rauhoittavaa pauhua kuunnellessaan Emilia tunsi kohoavansa ilmaan, aivan kuin hän olisi irtautunut kehostaan. Miten pieni hän olikaan, yksi hiekanmurunen maailmankaikkeudessa, silti hän eli ja hengitti ja tunsi sillä hetkellä sisimmässään pakahduttavaa rauhaa, jota saattoi kutsua onnellisuudeksi.

Emilian katse osui vesirajan tuntumassa lojuvaan delfiniin. Sen elämä oli päättynyt tuskallisesti. Kaikkeen tarvittiin onnea. Syntymiseen, elämiseen, myös kuolemiseen.

Maa alkoi vavahdella.

Emilia siristeli silmiään. Joku oli tullut hänen eteensä, aurinkoa vasten hän erotti vain tumman kasvottoman hahmon.

– *Hi*, hahmo sanoi matalalla äänellä, ja Emilia vastasi tervehdykseen englanniksi. – Pidätkö sinäkin merestä?

– Rakastan sitä.

– Lapsena unelmoin näkeväni meren, mutta kuvittelin sen erilaiseksi. Ajattelin aaltojen olevan pieniä ja lempeitä, että kun ne koskettavat rantaa ne päästäisivät vain hiljaisen kuiskauksen. En olisi ikinä arvannut, että meri pitää näin kovaa meteliä.

Puhuessaan mies viittoi kädellään ulapan suuntaan. Hassua, että hän olisi noilla sanoilla voinut kuvailla Suomenlahden merta, Emilia ajatteli, laineiden liikettä ja lipplatusta. Mies puhui englantia sujuvasti mutta erikoisella korostuksella, ei ollenkaan sellaisella jollaisella Emilia oli kuullut portugalilaisten puhuvan. Mies ajatteli varmasti samoin hänen puheestaan. He olivat molemmat muualta tulleita ja osuneet tälle lähes autiolle rannalle samaan aikaan, sattuman oikusta.

Mies kävi istumaan ajopuulle Emilian viereen. Nyt Emilia näki ruskeat kasvot ja silmät, aaltoilevat hiukset, niin mustat, että ne sinersivät auringossa. Mies oli häntä vuosia nuorempi. Hänen kanssaan olisi silti tai ehkä juuri sen vuoksi helppo jutella, kun tiesi ettei kohtaamisen tarvinnut johtaa lähempään tutustumiseen. Samanikäisinä asiaan olisi tahtomattakin liittynyt toisen arviointi mahdollisen pariutumisen kannalta. Se kuului ihmisen biologiaan aivan kuten eläimilläkin. Sen Emilia oli tiedostanut joitakin vuosia aiemmin kun oli vielä haaveillut omasta lapsesta.

– Mistä sinä olet kotoisin? mies kysyi.

– Suomesta. Entä sinä?

– Dhakasta, Bangladeshista. Tiedätkö missä se on?

– Suurin piirtein. Intian lähellä, eikö vain? Onko Suomi sinulle tuttu?

– Olen kuullut siitä, ja olisi kiva käydä siellä joskus. Eikö siellä olekin kamalan kylmä?

– Vain talvella. Ja ei, siellä ei kävele jääkarhuja kadulla emmekä me asu igluissa.

Mies naurahti. Hänellä oli hohtava hymy, ehkä se johtui kontrastista päivettyneeseen ihoon.

– En olisi yllättynyt karhuista kaduilla, sillä meillä päin on tiikereitä. Ei tosin kaupungissa. Eikä metsissäkään enää kovin paljon. Ihminen tekee tuhoa kaikkialla minne asettuu asumaan. Se on surullista.

Emilia oli hiljaa.

– Näetkö tuon laivan? mies jatkoi kun kumpikaan ei ollut hetkeen sanonut mitään.

Ulapalla eteni hiljalleen rahtilaiva kohti pohjoista. Emilia varjosti kädellä silmiään eikä vastannut kysymykseen, johon tuskin odotettiinakaan vastausta.

– Tiedätkö minne ne menevät sitten kun ovat liian vanhoja ja huonokuntoisia seilaamaan meriä?

– En ole koskaan ajatellut sitä. Kai ne upotetaan syvänteeseen keskellä valtamerta?

– Ei. Ne ajetaan Pakistaniin tai Intiaan tai Bangladeshiin, sinne missä on paljon ja halpaa työvoimaa, ihmisiä joiden hengellä ei ole mitään arvoa. Näissä paikoissa laivat hajotetaan kappaleiksi. Palaset leikataan irti rungosta ja kannetaan kuorma-autoihin, jotka vievät metallin muualle. Työ on äärimmäisen raskasta ja sitä tekevät myös nuoret pojat, lapset. Iäkkäitä miehiä ei näillä purkutelakoilla näy, sillä kukaan ei elä vanhaksi. Moni kuolee, jää irtoavan metallilevyn alle, hengittää hitsauskaasuja tai asbestia. Rantamutakin on myrkyllistä ja siinä tarvotaan paljain jaloin. Jos päivän päätteeksi pääsee pesemään itsensä, on onnekas.

Mies tuijotti merelle samalla kun puhui toteavasti, kuin olisi kertonut menneistä ajoista ja maailmasta, jota ei ollut enää olemassa. Emilia ajatteli, että mikä tahansa mitä hän nyt sanoisi kuulostaisi laimealta. Oliko hän joskus Suomessa valittanut siitä, kun joutui jäämään ylitöihin lyhyellä varoitusajalla? Tai siitä, kun pal-kasta meni kolmannes veroihin ja sosiaaliturvamaksuihin ja ties mihin, millä kustannettiin yhteiskunnan palvelut ja hänen eläkkeensä tulevaisuudessa? Oli tietenkin. Hyväosaisuutta oli niin helppo pitää itsestään selvänä, Emilian maailmaan oli mahtunut vain hänen itsensä kaltaisia etuoikeutettuja.

– Olitko sinä sellaisessa paikassa? Emilia kysyi, kun mies oli ollut tovin hiljaa.

– En. Se olisi ollut vihoviimeinen vaihtoehto. Tiesin, että jos haluan paremman elämän, minun on etsittävä se muualta. Bangladeshilla ei ollut mitään tarjottavaa minulle, sen sijaan maailma on mahdollisuuksia täynnä. En olisi halunnut jättää äitiäni ja sisariansi, mutta minun oli lähdeävä jotta voisin huolehtia heistä.

Täällä voin tehdä sen, ainakin jotenkuten. Mutta ei tämä vielä riitä, tiedän, että pystyn saavuttamaan enemmän.

Mies puhui päättäväisesti, ja Emilia ajatteli omaa ajelehtimistaan tilanteesta ja paikasta toiseen. Asiat olivat tipahdelleet hänen syliinsä ilman että hänen oli tarvinnut liiemmin ponnistella. Toki hänelläkin oli ollut vastoinkäymisensä eikä elämä ollut mennyt niin kuin hän oli nuorena ajatellut, kelläpä olisi, mutta hän oli aina ollut turvassa, aina puhdas ja kylläinen, hän oli aina saanut nukkua yönsä rauhassa.

Mies kaivoi maata kengällään, noukki hiekan alta paljastuneen kampsimpukan ruskeankirjavan kuoren, puhalsi sen puhtaaksi ja ojensi Emilialle. Emilia kuljetti sormiaan rosoisia vakoja pitkin, tunnusteli silkoista sisäpintaa. Meri oli hiekanmurusen avulla kovertanut simpukan tyveen pienen reiän.

Emilia sulki kuoren kämmenensä sisälle kuin se olisi ollut arvokas lahja.

2.

Nelson Monteiro katseli hellästi kuvaa, jossa oli kaunispiirteinen nuori tyttö sekä vakavaimmeinen poika. Heidän yläpuolellaan vi-lahti palmunlelvä, takana siinsi sinistä.

Rakkaat Inês ja Nuno. Ja Tejo, joki, joka virtasi niin leveänä ja niin tyynenä, että sitä olisi voinut luulla järveksi.

Monteiro laittoi lastensa kuvan työpöydälle puhelimen, avain-nipun ja aseens taakse ja vilkaisi ympärilleen. Uudessa työpisteessä alkoi kaikki olla paikoillaan. Tietokone, silmälasit sen vieressä, muistiinpanovälineet ja nippu papereita. Sermiin oli nastalla kiin-nitetty kuluvan vuoden kalenteri, hyllyllä sen yllä rehotti viher-kasvi, *clorófito*, rönsylilja, jonka isä oli ensimmäisenä työpäivänä tuputtanut hänen mukaansa sanoen sen puhdistavan ilmaa. Osas-ton sihteeri oli käynyt pyytämässä kasvista pistokkaan. Pari sel-laista oli napsittu saksilla saman tien.

Monteiro vilkaisi taakseen ja ihmetteli, missä kaikki olivat. Hän oli käynyt vessassa, ja sillä välin hänen uudet alaisensa oli-vat kadonneet. Kello ei ollut vielä kahtatoista, lounasaikaan oli yli tunti, joten tuskin he syömäänkään olivat lähteneet.

Monteiro haroi ohimoilta harmaantuneita hiuksiaan. Ne oli-vat sankat ja vahvat kuin teräsharja ja hiljattain leikatut. Jos ne pääsivät liian pitkiksi, ne alkoivat kihartua, ja silloin niiden kam-paamisesta tuli mahdotonta. Pikkupoikana hän oli vääntänyt it-kua, kun äiti oli käskenyt siistimään kuontalon. Hiukset hän piti

nyt lyhyinä, sen sijaan parran hän antoi kasvaa, vaikka se näytti olevan muodissa vain nuorukaisilla, ei viisikymppisillä. Ainahan hän oli onnistunut olemaan kuumimpien trendien vastainen, ihan yrittämättäkin.

Monteiro kohottautui katsomaan sermin taakse. Osasto-sihteeriaakaan ei näkynyt. Aivan kuin hyökyaalto olisi pyyhkäissyt henkirikosyksikön väen muassaan. Missä kaikki olivat?

Monteiro oli aloittanut Portossa henkirikosyksikön vastaavana rikostutkijana saman viikon alussa, heti kuun vaihduttua maaliskuun puolelle. Hän oli alun perin kotoisin Portosta, mutta opintojen myötä hän oli päätenyt Lissaboniin, missä hän oli viihtynyt erinomaisesti lähes kolmekymmentä vuotta. Pääkaupungin sydän sykki kiihkeämmin kuin pohjoisen pikkusisarensa, kansainvälistyminen oli alkanut varhaisemmin ja tuonut paitsi turistik, myös etniset ravintolat ja kaupat, jotka lisäsivät väriä katukuvaan. Portossa Monteiro koki olevansa nyt muukalainen, veisi oman aikansa ennen kuin hän löytäisi paikkansa siellä, erityisesti uudessa työyhteisössä.

Poliisitalolla hän oli ensi töikseen järjestänyt itselleen paikan sieltä missä henkirikosyksikön kärkitiimi istui, eli avokonttorin puolelta. Hänen edeltäjänsä käyttämä työhuone oli jäänyt tyhjäksi, ja siitä oli päätetty tehdä hiljaisen työn huone, jota kuka tahansa saattoi käyttää silloin kun tarvitsi tavallista enemmän työrauhaa. Avokonttorin puolella tapasi olla pieniä taustääniä, aina joku yski tai niiskutti, puhui puhelimeen tai takoi näppäimistöä.

Monteiro oli tottunut hälinään, se auttoi häntä keskittymään.

Ensimmäiset päivät olivat hujahtaneet siihen, että hän oli tutustunut kollegoihin ja tiloihin sekä perehtynyt tietojärjestelmiin. Lissabonissa Monteiro oli toiminut viimeiset viisitoista vuotta huumeyksikössä, sitä ennen hän oli ollut henkirikospuolella. Niistä ajoista olivat monet käytännöt muuttuneet. Työvälineiden-

kin hankintaan oli mennyt oma aikansa, ja vasta nyt perjantaina hän oli päässyt viimeistelemään työpistettään vähillä henkilökohtaisilla tavaroilla: lapsistaan näpsimällään valokuvalla ja kalerterilla, jossa maaliskuun koirana komeili lutuinen portugalinesikoira.

Monteiron edeltäjä oli kuulemma toteuttanut pitkäaikaisen unelmansa ja vaihtanut poliisin työn viinin viljelyyn ja valmistukseen. Samassa yhteydessä Porton poliisilaitoksella oli toteutettu perusteellinen uudelleenorganisointi. Poliisipäällikkö oli jäänyt ennenaikaiselle eläkkeelle, huhut kertoivat hänen syylistyneen johonkin sopimattomaan omalla ajallaan, millä ei olisi luullut olevan merkitystä, mutta oli kuitenkin. Muitakin henkilöitä oli siirretty tehtävästä toiseen, jolloin oltiin tilanteessa, jossa kukaan ei tiennyt miten olisi pitänyt toimia. Monteirolle se sopi. Hän saisi luoda yksikölle uudet toimintatavat, eikä se toivottavasti synnyttäisi kovin suurta kitkaa.

Käytävältä kuului hälinää, äänekestä puhetta ja naurua. Monteiro kurotti nähdäkseen sermin yli. Hänen suorat alaisensa Ana Torres ja Kiame Pinheiro palasivat työpaikalle toisilleen vitsailen. Monteiron nähdessään he vakavoituivat.

– Piti käydä... Suoriin housuihin ja selkeälinjaiseen nahkajakkuun pukeutunut ja pitkät hiuksensa poninhännälle sitonut Ana aloitti, eikä paljastanut missä hänen oli pitänyt käydä.

– Niin minunkin, Kiame selitti yhtä epämääräisesti ja haroi mustia kiharoitaan.

Hento kahvin aromi huokui heidän hengityksistään. Monteiro ei puhunut mitään. Ana ja Kiame olivat käyneet kahvilla keskenään, eikä Monteiroa ollut pyydetty mukaan. Hän oli joutunut suljetuksi ulos omasta tiimistään. Hän tiesi kyllä, että veisi oman aikansa oppia tuntemaan tiimin jäsenet, tietää senkin mitä henkilökansioissa ei kerrottu, ja kahvikupillisen ääressä se olisi

sujunut luontevasti. Ehkä hänen pitäisi ehdottaa lasillista päivän päätteeksi, perjantaikin kun oli.

Monteiro hengähti harmissaan. Ei hän voisi. Töiden jälkeen olisi kiirehdittävä kotiin.

Johtavan rikostutkijan paikan vapautuminen Porton henkiryöstöyksikössä oli tullut sopivaan saumaan. Monteiron vaimo Catarina oli kaksi vuotta aiemmin tullut Lissabonista Portoon hoitamaan jalan amputoinnin vuoksi pyörätuoliin joutunutta äitiään. Poika Nuno oli muuttanut äitinsä perässä ja aloittanut lakiopinnot yksityisessä portolaisyliopistossa. Inês-tytär opiskeli valokuvajaksiksi Espanjassa, ja Nelson Monteiro pelkäsi tytön jäävänkin sinne, sen verran innostuneelta tämä kuulosti aina kun he puhuivat. Espanjassa työmahdollisuudet olivat paremmat, palkat ja sosiaaliturva, kaikki oli hieman kehittyneempää. Portugali oli maa joka houkutteli ulkomaalaisia eläkeläisiä samalla kun nuori koulutettu väki muutti muualle parempien ansioiden ja etenemismahdollisuuksien perässä. Se oli vinoutunut yhtälö, jonka oikaisemiseen ei poliitikoilla näyttänyt olevan halua.

Aluksi Monteiro oli jäänyt yksin Lissaboniin asuttamaan velkaraamalla modernista Parque dos Naçõesin kaupunginosasta hankittua huoneistoa. Hän oli kuvitellut, että Catarina kyllästyisi pian äitinsä hoitamiseen, järjestäisi tälle hoivakotipaikan ja palaisi Lissaboniin, mutta oli käynyt ilmi, että Catarina olikin saanut tarpeekseen miehestään.

Avioeron myötä asunto oli myyty ex-vaimon saadessa varat kertaluontoisena elatusapuna. Jonkin aikaa Monteiro oli asunut vuokralla samalla kun oli hakenut työpaikkaa Porton suunnalta. Hän halusi olla lähellä poikaansa, minkä lisäksi hän oli Portossa asuvan isänsä luona käydessään huomannut, että isäukko tarvitsi apua. Jääkaappi oli ollut tyhjä, vanhuksella oli likaiset vaatteet yllään, ja tämä oli höpöttänyt kanoistaan taukoamatta.

Jossain vaiheessa vanhempien ja lasten roolit kääntyivät päälle, ja entisistä huoltajista tuli huolehdittavia.

Monteiro vilkaisu rannekelloa ja totesi, että ruokataukoon oli vielä puoli tuntia. Hän tarttui pöydällä olevaan, edeltäjänsä jättämään paperinivaskaan, jossa oli selvittämättömiä tapauksia. Yhtä hyvin hän voisi tutustua niihin, sillä tutkinnassa ei ollut yhtään akuuttia tapaa tai murhaa. Paikalliset poliisivoimat hoitivat yksinkertaisemmat henkirikokset, ne, joissa syyllinen löytyi vielä lämpimän ruumiin ääreltä kädet veressä tai hakeutui omaloitteisesti ilmoittautumaan poliisilaitokselle. Porton henkirikosyksikön tutkijat kutsuttiin paikalle vain hankalammissa tapauksissa, ja osin siitä johtuen heidän toiminta-alueensa oli laaja ja henkilöresurssit suppeat.

Tuore poliisipäällikkö oli kuvaillut heitä eliittijoukoksi, minkä kuultuaan Monteiro harmitteli ettei ollut neuvotellut itselleen parempaa lähtöpalkkaa.

Monteiro selasi paperinippua. Kadonnut nuori huumeidenkäyttäjä, jonka ruumis löytyi kolme kuukautta myöhemmin. Merkkejä väkivallasta. Ei tietoa tekijästä. Perheetön muistisairas vanhus, löydetty kotoa mukiloituna. Ryöstöepäily. Tekijä tuntematon. Puukotettu alkoholisti, jolta oli viety puhelin ja rahat. Ryypykavereilla epämääräiset alibit.

Kaikilla uhreilla oli jotain yhteistä: he elivät yhteiskunnan laidalla, he olivat välinputoajia, joita harva kaipasi, joskus ei kukaan. Varmasti heidän kuolemiensa tutkimiseen oli käytetty samassa määrin resursseja kuin koulua käyvän lapsen tai liikemiehen surman selvittelyyn. Vai oliko? Aina jossain joku päätti, kuinka monta ihmistä kuultiin, miten pitkälle mentiin ennen kuin luovutettiin. Sitteen tapaus siirtyi pinon pohjimmaisiksi ja pois mielestä. Unohtui.

Puhelin pöydällä kilahti, Monteiro näki että päivystäjä soitti. Adrenaliinia alkoi tihkuta suoniin. Tässä oli ensimmäinen tapaus,

aivan varmasti oli. Nyt hän pääsisi käsiksi oikeisiin töihin. Se oli väkisinkin jännittävää, vaikka samalla Monteiron oli muistutettava itselleen, että näiden kicksien eteen jonkun oli täytynyt tulla tapetuksi.

– Toivottavasti teillä ei ollut viikonlopuksi tärkeää ohjelmaa, päivystäjä ilmoitti.

– Kuinka niin?

– Póvoa de Varzimin rannalta on löytynyt poikkeuksellinen paketti.

– Mitä siinä on?

– *Uma cabeça*, pää.

– Pää? Mikä pää?

– Ihmisen pää tietenkin. En minä muuten Teille soittelisi. Lähetän koordinaatit ja hälytän haalariporukan paikalle.

Monteiro laski puhelimen pöydälle ja hillitsi puistatuksen. Värittömästi hän alkoi kuitenkin laatia mielessään etenemissuunnitelmaa. Ilmoittautuminen poliisipäällikölle, sitten lähtö löytöpaikalle. Ana Torres kuskiksi... hän saisi setviä reitin halki ruuhkaisen kaupungin. Sillä välin Kiame Pinheiro kävisi läpi katoamisilmoituksia.

Pyörät lähtivät pyörimään alle minuutissa päivystäjän soitosta.

– Tuli töitä, Nelson Monteiro ilmoitti tiimilleen ja alkoi pakata tavaroitaan taskuihin.

3.

Aran kyhjötti ajopuun rungolla ja katseli ulapalle. Taivaalle oli kerääntynyt tummia, uhkaavan oloisia pilviä. Ne tekivät merestä teräksenharmaan ja luotaantyöntävän, tuulenpuuskatkin puskiivat aaltojen harjalle vaahtoa. Atlantti ei näyttäytynyt enää kaukaiseen maahan vievänä mahdollisuutena vaan kuolemanloukkona. Valtameri saattoi vaihtaa kasvojaan muutamassa hetkessä. Aran ymmärsi, ettei siihen voinut luottaa.

Aranin vieressä istuva nainen korjasi asentoaan ajopuulla ja värähti.

- Paleletko sinä? Aran kysyi.
- Vähän.
- Ota takkini.

Ennen kuin nainen ehti estellä, Aran riisui takkinsa ja kietoi sen naisen harteille. Kädet viipyivät hetken olkapäillä, sitten Aran kavahti kuin sormia olisi polttanut. Hän ei ollut koskettanut ketään naista pitkään aikaan, hän saattoi tuskin muistaa miltä se tuntui, miltä nainen tuoksui ja maistui.

- Nyt sinä palelet, nainen protestoi vaimeasti.
- Kyllä minä pärjään. Minä olen muuten Aran. Mikä sinun nimesi on?
- Emilia.
- Kaunis pehmeä nimi. Mitä se tarkoittaa?
- Ei varmaan mitään.
- Aran tarkoittaa oikeudenmukaista.

– Luulen, että se on sinulle sopiva nimi, Emilia sanoi. – Mitä sinä teet täällä?

– Työskentelen maataloilla, kasvihuoneissa ja viljelyksillä. Pöimän vihanneksia ja hedelmiä, mitä milloinkin. Kotona Dhakassa kävin yliopistoa. Halusin insinööriksi ja töihin tekstiilitehtaaseen, myyntijohtajaksi tai vastaavaksi.

– Mikset tehnyt niin?

Aran ei olisi halunnut puhua siitä, hän oli ajatellut jättävänsä menneen taakseen noustessaan lentokoneeseen Dhakassa, mutta jokin Emiliassa sai hänet avautumaan. Kaikessa viattomuudessa esitetty kysymys ei ollut tunkeileva.

– Isäni toimi johtajana tekstiilitehtaassa, joka romahti vuonna 2013. Yli tuhat ihmistä kuoli. Isäni oli yksi heistä.

– Sehän on kauheaa. Olen todella pahoillani.

– Onnettomuuden jälkeen isääni syytettiin tapahtuneesta, vaikkei hänellä ollut mitään tekemistä rakennuksen kunnan kanssa. Perheemme jäi tyhjän päälle. Rahat riittivät aikansa, sitten minun oli tehtävä ratkaisu voidakseni huolehtia äidistäni ja sisaristani. En saanut opintoja loppuun.

Aran vilkaisi Emiliata. Nainen oli kuin lootuksen kukka, eeterisen kaunis. Emilia oli pikemminkin täyteläinen kuin hoikka, vaaleat hiukset ulottuivat olkapäiden alle. Hänellä oli kaunis hymy, hieman arka, mutta avoin.

Hän ei varmasti ole koskaan kokenut köyhyyttä ja kurjuutta, turvattomuutta. Aran ajatteli. Ei sellainen saattanut ymmärtää miltä tuntui kun menetti kaiken ja kun ystävät käänsivät selkensä. Kukaan ei ollut auttanut Aranin perhettä. Hän oli oppinut hyvin nopeasti, että lojaalisuus oli kytköksissä asemaan yhteiskunnassa ja että se haihtui yhtä herkästi kuin höyry *Mashur Daal* -muhennoksesta.

– Ettekö saaneet mitään vakuutuksesta? Emilia kysyi.

Aran puisti päätään.

He vaikenivat ja katselivat merelle.

– Nuorena kuvittelin kaikkien haaveideni toteutuvan, Aran sanoi hetken kuluttua. – Ajattelin, että voin poimia haluamani kuin hedelmät puusta. Nyt tiedän, että osa hedelmistä on raakoja ja osa mätää, ja suurin osa ulottumattomissani. Ei se mitään. Minä en anna periksi.

Aran puristi kätensä nyrkkiin. Miksi hän puhui sellaisia lootuksenkukalle? Mitä tämä hänestä välitti?

– Miten päädyit Portugaliin? Emilia kysyi.

– Kuulin että täällä on töitä tarjolla yllin kyllin. Työluvakin oli tänne halvempi kuin muualle, ja ajattelin että saisin sen nopeasti hoidettua.

– Jouduitko maksamaan työluvasta? Emilia ihmetteli. – Minä olin siinä käsityksessä, että työsopimus riittää oleskeluluvan saamiseen.

– En tiedä mihin kaikkeen raha käytettiin. Välittäjä hoiti järjestelyt. Lennot, terveystarkastuksen, työpaikan täällä. Kuusitoistatuhatta euroa on paljon rahaa, mutta onneksi sain lainaa. Miten sinä tulit tänne?

– Hain työpaikkaa ja sain sen.

– Paljonko jouduit maksamaan siitä?

– En mitään. Työnantaja järjesti asunnon ja lennot...

Emilia jätti lauseen kesken.

Ero on tietenkin siinä, että minä tulen Euroopan ulkopuolelta, Aran ajatteli. Euroopan Unionin kansalaiset ovat erityisasemassa, he saavat liikkua ja tehdä töitä vapaasti. Mutta jos EU-maissa tarvittiin työvoimaa alueen ulkopuolelta, miksi muualta tulevien työntekijöiden pitää maksaa siitä? Se ei käynyt Aranin järkeen.

– Asutko sinä tässä lähellä? Emilia kysyi.

– Parin kilometrin päässä, Aran vastasi ja viittasi sisämaan suuntaan. – Tällä hetkellä. Aina välillä meidät siirretään eri paikkaan. Kuljemme työn perässä.